

Öğretim Üyelerinin Üniversite, Akademisyenlik ve Bilimsel Araştırma Kavramlarına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi*

An Investigation of Academicians' Perceptions about Concepts of University, Academicianhip and Scientific Research through Metaphors

Sevgi YILDIZ**, Sıddıka GİZİR***

• **Geliş Tarihi:** 01.08.2017 • **Kabul Tarihi:** 09.02.2018 • **Yayın Tarihi:** 12.02.2018

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, Mersin Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde görev yapan öğretim üyelerinin, üniversite, akademisyenlik mesleği ve bilimsel araştırma kavramlarına yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Araştırmanın örneklemini Mersin Üniversitesi'nin en büyük yerleşkelerinde (Çiftlikköy ve Yenişehir) yer alan fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarında görev yapan profesör, doçent ve yardımcı doçent olmak üzere toplam 223 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen ve 5 açık uçlu soru içeren veri toplama aracı ile metafor tekniği kullanılarak toplanmıştır. Toplanan veriler "içerik analizi" tekniği ile analiz edilmiştir. Öğretim üyelerinin üniversite kavramına yönelik ürettikleri metaforların analizi sonucunda, bu kavrama yönelik görüşlerin *üniversitenin yapısı, üniversitenin işlevi ve üniversitede ilişkiler ve iletişim* olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir. Akademisyenlik mesleğine yönelik metaforların analizi sonucunda ise *mesleğin doğası ve mesleğin işlevleri* olmak üzere iki tema ortaya çıkmıştır. Bilimsel araştırma kavramına yönelik görüşler *bilimsel araştırmanın doğası ve amacı* olmak üzere iki tema kapsamında ele alınmıştır. Araştırma sonucunda genel olarak katılımcıların üniversitelerin bilgi üretme işlevinden giderek uzaklaştığına ve temel işlevleri arasında öğretim işlevini yerine getiren, piyasa odaklı çalışan ve çoğunlukla siyaset ve politika ile uğraşan yapıda kurumlara dönüştüğüne vurguda buldukları; bilimsel araştırmaların birbirini tekrar eder nitelikte ve kalitesiz olduğuna; öğrencinin ise müşteri olarak görülmeye başlandığına işaret ettikleri gözlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Öğretim üyeleri, üniversite, yeni nesil üniversite, akademisyenlik mesleği, metafor.

ABSTRACT: The purpose of this study is to determinate the perception of different faculty members of Mersin University about university, profession of academicianhip and scientific research. Sample of the study consists of 223 lecturer that are working in the faculties in the two biggest campuses. Data of the study was collected via data collection tool, and analyzed by "content analysis". As a result of the analysis that faculty members produced about concept of university, opinions about this concept are gathered in three themes that are *university's structure, university's function and relationships and communications in university*. As an analysis of the metaphors about academicianhip, two themes were found that are *nature of the profession and functions of the profession*. Opinions about scientific research are gathered in two themes as *nature of the scientific research and purpose of the scientific research*. As a result of the research, it has been observed that the participants were gradually shifting away from the information-producing function of the universities and transformed into institutionalized, market-oriented, and mostly politically engaged institutions that fulfilled the teaching function between their basic functions. The participants also point out that scientific research is repetitive and of poor quality; and that the student is beginning to be seen as a customer.

Keywords: Faculty members, university, new generation university, profession of academician, metaphor.

* Bu makale yüksek lisans tezinin bir bölümü olup, ECER 2015 Education and Transition Kongresi'nde (8-11 Eylül 2015 Corvinus Üniversitesi/Budapeşte/Macaristan) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ABD, Ankara-TÜRKİYE. e-posta: yldzsvg@gmail.com (ORCID: 0000-0003-1116-7896)

*** Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi ABD, Mersin-TÜRKİYE. e-posta: sgizir@gmail.com (ORCID: 0000-0003-4071-8220)

1. GİRİŞ

Yükseköğretim sistemleri, nitelikli insan kaynağı olarak görülmekte ve buldukları ülkenin vatandaşlarının refah düzeyini artırmaları ve küresel arenada rekabet edebilmeleri açısından ülkeler için önemli bir yere sahip oldukları kabul edilmektedir (Yılmaz, 2013). Ayrıca hem özel hem de kamusal statüde bulunan üniversiteler, ülkelerin gelişmesi, kalkınması, değişimi ve dönüşümünde kritik rol oynayabilen, son derece önemli kurumlar olarak görülmektedir (Acar ve Bilir, 2013). Yükseköğretim örgütleri olarak üniversiteler, toplumsal dönüşümlere yön vermekle kalmayıp aynı zamanda toplumsal dönüşümlerden de etkilenmektedirler (Erdem, 2006; Günay, 2011; Bingöl, 2012). Günümüzde yaşanan toplumsal dönüşümler, teknolojik gelişmeler ve bilginin hızla yayılması üniversitelerin yapısını, işlevlerini etkilemekte ve dönüştürmektedir. Diğer bir ifadeyle son yıllarda dünyada tüm sistemleri etkileyen yeni paradigmalarda birlikte üniversiteler de köklü bir değişimle karşı karşıya kalmıştır. Bu değişimle ikinci kuşak olarak kabul edilen bilim temelli üniversitelerden girişimci üniversite ya da multiversite olarak isimlendirilen üçüncü kuşak üniversitelere doğru bir geçiş söz konusudur (Wissema, 2009). Bu geçişle birlikte üniversiteler, kültürel sistemlerin değil, ekonomik sistemlerin bir parçası haline gelmişlerdir (Slaughter, aktaran, Aslan, 2010). Nixon, Marks, Rowland ve Walker (2001), bu değişikliklerle birlikte yükseköğretimin örgütsel yapısı, geleneksel pratikleri ve çalışanlarının toplum tarafından nasıl görüldüğü ya da algılandığının derinden etkilendiğini ileri sürmektedir. Levine (2001) yükseköğretimde yaşanan değişime yükseköğretimde patron değişikliği, öğrenci yapısındaki değişiklikler, yükseköğretimdeki akademisyenlerin istihdam yapılarının değişmesi, yeni teknolojilerin artması ve özel sektör rekabetinin artmasının neden olduğunu belirtmekte ve bu durumun yükseköğretimin yapısında ve akademisyenlik mesleğinde köklü değişikliklere yol açtığını ifade etmektedir. Bununla beraber hızla devam etmekte olan küreselleşme, akademik yaşamın günlük baskılarını arttırmakta, üniversitelerde daha hızlı ve karmaşık bir oluşum meydana getirmektedir (Marginson, 2000).

Karakütük, Tunç, Özden ve Bülbül (2008), yükseköğretimde yaşanan değişimlerin esas olarak bilginin konumu ile bağlantılı olarak geliştiğini savunmaktadırlar. Buna göre zaman içerisinde ekonomilerin temel değişkeni haline gelen bilgiye olan bakışta köklü değişiklikler olmuş ve bu süreçte de üniversiteler esas amaçlarından kopartılmaya başlamıştır. Geleneksel üniversite, değerlerini rekabet, verimlilik, hesap verilebilirlik, performans gibi piyasa değerlerine bırakmaktadır. Bu değişim süreci ile birlikte özellikle devlet üniversiteleri ve öğretim elemanları önemli değişikliklerle karşı karşıya kalmışlardır. Bununla birlikte kamu kaynaklarından üniversitelere ayrılan payın azaltılması beraberinde üniversitelere daha az kaynak ile daha fazla ihtiyaca çözüm bulma sorumluluğu getirmektedir. Ayrıca üniversiteler, kamusal kaynaklardan aldıkları azalan payı nasıl harcadıkları konusunda daha sıkı sorgulanmaktadır. Devlet üniversitelerinin gelir kaynakları içinde, bağışlar ve öğretim elemanlarının ticari girişimleri karşılığında sağlanan gelirlerin oranı giderek artmaktadır (Karakütük ve diğerleri, 2008). Örneğin neoliberal politikalarla birlikte kamu harcamalarının işleyişi büyük ölçüde değişikliğe uğramış, 1990 yılında Türkiye'de üniversite gelirlerinin %79'u kamu bütçesi %19'u döner sermaye gelirlerinden karşılanmışken, 2000 yılında ise gelirlerin %57'si kamu bütçesi %38 döner sermaye gelirlerinden elde edilmiştir (Aslan, 2010). Bu durum üniversiteleri kendi kaynaklarını bulmaya yöneltmekte, üniversiteler temel misyonlarından uzaklaşarak kendisine gelir sağlayan üretim faaliyetlerine önem vermektedir. Archer (2008) tüm bu gelişmeler sonucunda üniversiteler ve akademik yaşamın daha karmaşık ve ayrılmış alanlar olduğuna işaret etmektedir.

Öte yandan üniversiteler ekonomik baskılardan, akademik kapitalizm ve diğer girişimci davranışlar gibi uyarlamalı pratik stratejilerden etkilenen bir yapı olarak görülmektedir (Levin, 2006). Zira üniversite, söz konusu olabilecek farklılık ve projeleri tanımlamak için fırsat arayan heterojen aktör gruplarının birleşimi üzerine kurulmuş sosyal bir kurum olarak faaliyet

göstermektedir (Considine, 2006). Dolayısıyla akademisyenler, bu sosyal kurumlardaki temel işgücünü oluşturmaktadır. Bugün gelinen noktada hükümetler -veya diğer dışsal etkiler - daha fazla verimlilik ve etkililik için baskılarını artırmakta, bu da akademisyenlerin mesleki kimliklerini ve bir eğitimci olarak çalışmalarını biçimlendirmektedir (Levin, 2006). Enders ve Musselin (2008) de benzer şekilde son zamanlarda yükseköğretim sistemlerinin geçirdiği bu değişimi, akademisyenlerin durumlarını etkileyen zor bir süreç olarak tanımlamaktadır.

Üniversitelerde yönetim, öğretim, bilimsel araştırma, topluma hizmet gibi farklı birçok görevi yürüten ve seçkin, entelektüel, aydın, bilgi üreticileri ve uzman kişiler olarak nitelendirilen akademisyenler (Husu, 2001), bu kurumların temel hedeflerine ulaşmasında en belirgin rolü oynamaktadırlar. Ancak değişen çevresel koşullar nedeniyle üniversitelerin işleyişinde yer eden işletmecilik anlayışı ve dolayısıyla değişen kurumsal öncelikler, akademik görevleri yerine getiren akademisyenler ve rollerine yüklenen anlamda değişikliğe neden olmuştur (Churchman, 2006; Ünal ve Gizir, 2014). Billiot (2010) geçmişte üniversitelerin meslektaşlar arası saygı ve dayanışmaya, akademik özgürlük ve kolektif çalışmalar ile katılımcı yönetime değer veren bilim insanlarının oluşturduğu bir topluluk olarak görülürken, günümüz koşullarında bu değerlerin yerini, ekonomik öncelikleri dikkate alan kurumsal değerlerin aldığını ileri sürmektedir. Örneğin Sakınç ve Bursalıoğlu (2012), girişimci üniversite anlayışıyla birlikte akademisyenlerden kendi şirketlerini kurmaları ve öğrencileri bir girişimci olarak yetiştirmelerinin yanı sıra girişimci akademisyenlerden sanayi ile işbirliği kapsamında geniş ölçekli bilimsel projeler, sözleşmeli araştırmalar, danışmanlık, patent alma, hizmet satışları gibi akademik girişimcilik faaliyetlerinin beklendiğini; bu girişimlerin ise gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemli bir boyuta ulaştığını belirtmektedir. Benzer şekilde Aslan (2010) üniversitelerin işletme, öğrencilerin ise müşteri olarak görüldüğünü ve dolayısıyla akademisyenleri pazarlamacıya dönüştüren bir anlayışın gözlemlendiğini belirtmektedir.

Bu kapsamda Nixon, Marks, Rowland ve Walker (2001), akademisyenlerin iç ve dış piyasa mekanizmaları ile mücadele edebilmesi için kendi araştırmalarını devam ettirme yollarını bulmaları, diğer akademisyenlerin araştırmalarını desteklemeleri ve alandaki araştırma olarak kabul edilen parametrelerin yeniden tanımlanması gerektiği vurgulamaktadır. Bununla birlikte ilgili alanyazında, yükseköğretim kurumlarında söz edilen değişimler sonucunda akademisyenlerin üniversiteye bağlılıkları ve akademik etkinliklerinin, akademik disiplinlerine bağlılık; modern öğretime yönelme; piyasa değerlerine yönelik farkındalık geliştirme ve buna uygun bilgi üretme gibi farklı yönere dağılabileceği ileri sürülmektedir (Harris, 2005; Henkel, 2000; Winter, 2009).

Yanı sıra üniversiteleri ve akademisyenleri zorlayan mevcut durum genellikle öğretim ve araştırma piyasası bağlamında tanımlanmaktadır (Considine, 2006). Zira akademik yaşamın değişen doğası, içeriği ve dengesi, öğretim-araştırmanın gevşek kırılabilir ilişkisini etkilemekte (Archer, 2008) ve kurumsal üniversite içinde giderek karmaşık ve sorunlu hale getirmektedir. Araştırma, akademisyenlerin çalışmasına önemli bir katkı olmasına rağmen, öğretim ve araştırma arasındaki dengenin değişme nedeni, araştırmanın profesyonel kimlik ve üniversite kurumunu tanımlamada daha baskın hale gelmesinden kaynaklanmaktadır (Harris, 2005). Buna karşın akademik yöneticiler artık yurtiçi ve yurt dışındaki yeni öğrenci piyasasını elde etmek için yeni derslerin yanı sıra mevcut derslerin de piyasalaştırılması ve tanıtımı gibi aktivitelerle ilgilenmektedir. Öğretim ve araştırmanın piyasalaştırılması akademisyenlerin geleneksel olarak benimsediği özerklik ve uzmanlığın sorgulanmasını başlatmış ve akademik özgürlük, özerklik, amaç gibi akademik kimliğin merkezi olagelmış geleneksel kavramların, akademisyenlerin yaptığı iş ile ilgi olmaktan çıkmasına neden olmuştur (Harris, 2005).

Üniversiteler ve akademisyenler sözü edilen değişimlere uyum sağlayarak etkili ve başarılı olarak varlıklarını sürdürmek için ne/kim olduklarını, neyi nasıl yaptıklarını ve önceliklerini yeniden tanımlama ihtiyacı duymaktadırlar (Froman, 1999). İlgili alanyazında,

akademik ortamdaki bir bireyin akademik kimliğinin, onun mevcut ortamı ve yaptığı işi algılayışı ile geçmiş deneyimlerinin birleşimi temelinde oluşan imgelemi ya da tasarımı etkilediği belirtilmektedir. Bu kapsamda akademisyenlerin içinde buldukları mevcut koşullarda kendi bakış açılarından akademik kimlikleri ve rollerini kapsayan mesleklerini, iş ve işlevlerini ve işlerini yaptıkları ortamı değerlendirme ve tanımlamaya yönelik çalışmalar, bu konudaki farkındalıklarını ortaya koyacaktır. Yanı sıra bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkan resmin, akademik performansı artırma ve üniversitelerin etkililiğini geliştirmeye yönelik girişimlere yön verebileceği düşünülmektedir. Ayrıca akademisyenlerin akademik etkinlikleri ve rollerini yeniden anlamlandırma süreci aracılığıyla akademik kimliklerini yeniden oluşturacakları ve koruyacakları (Churchman, 2006) dikkate alındığında ülkemizdeki akademisyenlerin daha önce sözü edilen koşullarda akademik ortamları olan üniversite, akademisyenlik mesleği ve kapsadığı etkinlikleri nasıl anlamlandırdıkları, uzun vadede bu etkinlikleri yerine getirme biçimleri ve bu etkinliklerin sonuçlarını etkileyeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla üniversitelerdeki değişim sürecinin akademisyenlere etkilerini ortaya koymaya yönelik çalışmaların, akademisyenlerin sundukları hizmetlerin kurumları ve içinde buldukları topluma yansımalarını belirlemeye yönelik araştırmalara temel teşkil edeceği düşünülmektedir.

Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında bu çalışmada, Mersin Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim üyelerinin, üniversite, akademisyenlik mesleği ve bilimsel araştırma kavramlarına yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemek amaçlanmıştır. Metaforlar, insanların başka şekilde ortaya konulması zor olan düşüncelerini ortaya koymasında yardımcı olmaktadır. Ayrıca metafor bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizmasıdır (Arslan ve Bayrakçı, 2006). Bununla birlikte deneyimlerin tek ve ayrı birimler halinde gelmemesi; bir durumdan diğer duruma geçmesi (Ortony, aktaran, Hoyle, 2007) nedeniyle metaforlar, söylenilmek istenen fakat açıklanması zor olan düşünceleri söylemek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle metaforlar, deneyimleri ve zihinsel şemaları aktarmanın güçlü ve zekice bir yolu olarak görülmektedir, çünkü tek bir metafor güçlü bir ifade tarzı olabilmektedir (Patton, 2002). Dolayısıyla nitel bir veri aracı olarak kullanıldığında betimleyici işlevi öne çıkan metaforlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013), bu çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Çalışmanın Modeli

Bu çalışmada, sosyal olarak yapılandırılmış gerçeğe, araştırmacı(lar) ile üzerinde çalışılan konu ya da gurubun yakın ve samimi ilişkisine, olguların ve sosyal deneyimlerin nasıl ortaya çıktığı ile nasıl anlamlandırıldığı gibi konulara yoğunlaşması nedeniyle nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması benimsenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel bir toplama veri aracı olarak kullanıldığında betimleyici işlevinin ön plana çıkması ve bireylerin düşünce yapılarını anlayabilmek için güçlü bir zihinsel yapı oluşturması (Palmquist, 2001) nedeniyle metaforlar, bu çalışmada veri elde etme aracı olarak kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırma, örnek durum olarak belirlenen Mersin Üniversitesi'nde (MEÜ) görev yapmakta olan öğretim üyeleriyle yürütülmüştür. Bu bağlamda araştırmanın evreni, MEÜ'nün çeşitli fakültelerinde görev yapan profesör, doçent ve yardımcı doçent olmak üzere toplam 596 öğretim üyesinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise MEÜ'nün il merkezindeki en büyük yerleşkeleri olan Çiftlikköy ve Yenişehir yerleşkelerinde bulunan fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarında görev yapan öğretim üyeleri oluşturmaktadır. Çevre ilçelerde bulunan az sayıdaki fakülte ve yüksekokullardaki öğretim üyeleri ise zaman ve mekânsal kısıtlamalar nedeniyle örnekleme dahil edilmemiştir. Bu kapsamda sözü edilen merkez yerleşkelerde

bulunan akademik birimlerde görev yapan bütün öğretim üyelerine ulaşılmaya çalışılmış, dolayısıyla belirli bir örnekleme yöntemi kullanılmamıştır. Merkez yerleşkelerdeki tüm akademik birimlerde görev yapan öğretim üyelerinin tamamına ulaşılmaya çalışılmasına rağmen, veri toplama aracının gönüllülük esasına göre doldurulması, bazı öğretim üyelerinin izinde olmaları, bazılarının ise şehir dışı veya yurt dışında görevlendirilmiş olması nedeni ile örnekleme dahil edilen 386 öğretim üyesinden 223'üne (%57,8) ulaşılmıştır. Örnekleme yer alan öğretim üyelerinin cinsiyet, fakülte, unvan ve bilim alanlarına göre dağılımları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Örneklemin demografik değişkenlere göre dağılımı.

Değişken		Sayı	Yüzde	
Cinsiyet	Kadın	87	39	
	Erkek	136	60,9	
Unvan	Yrd. Doç. Dr.	126	56,6	
	Doç. Dr.	57	25,5	
	Prof. Dr.	40	17,9	
Alan	Fen Bilimleri	106	47,5	
	Sosyal Bilimler	117	52,4	
	Eczacılık Fak.	9	4	
	Eğitim Fak.	52	23,3	
	Fen-Edebiyat Fak.	64	28,6	
	Güzel Sanatlar Fak.	5	2,2	
	İletişim Fak.	2	0,8	
	Fakülte/Yüksekokul/Meslek Yüksekokulu	İİBF	21	9,4
		Mimarlık Fak.	11	4,9
		Mühendislik Fak.	27	12,1
		Sağlık YO	7	3,1
		Su Ürünleri Fak.	18	8
		Turizm Fak.	6	2,6
		Teknik Bilimler MYO	1	0,4

Tablo 1'e göre örnekleme oluşturan 223 akademisyenin 87'sini (%39,0) kadın, 136'sını (%60,9) ise erkek akademisyenler oluşturmaktadır. Bilim alanı özelliğine göre öğretim üyelerinin oranının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Ayrıca üniversitedeki yardımcı doçent fazlalığının bu araştırmaya da benzer şekilde yansıtıldığı görülmektedir.

2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak kullanılacak açık uçlu anket, ilgili alan yazın incelenmesi ve araştırma soruları dikkate alınarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Bu süreçte öncelikle hazırlanan taslak anket, araştırılacak konunun kapsamı ve araştırma soruları ile taslakta yer alan soruların içeriği ve tutarlığı, cümle yapısı ve anlaşılabilirliği gibi çeşitli açılardan uzman görüşü almak üzere Eğitim Bilimleri alanında görevli üç öğretim elemanına inceletirilmiştir. Uzmanların öneri ve eleştirileri doğrultusunda taslak veri toplama aracı kapsam, dil ve anlatım açısından yeniden gözden geçirilmiştir. Son şekli verilen veri toplama aracında yer alan ifadelerin anlaşılabilirliği, yazım düzeni ve uygulama süresini belirlemek amacıyla pilot çalışma yapılmıştır. Bu kapsamda araştırmacılar, lisansüstü eğitimini tamamlamış olan toplam 10 öğretim ve araştırma görevlisi ile pilot çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma sonucunda katılımcıların metaforlar üretirken var olan durumu gözetmeyip, olmasını bekledikleri duruma göre metaforlar ürettikleri gözlenmiştir. Dolayısıyla veri toplama aracına bu durumu düzeltmeye yönelik bir yönerge eklenerek toplam 19 öğretim

elemanı ile ikinci kez pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu pilot çalışma sonucunda veri toplama aracında yer alan ifadelerle yönelik her hangi bir soruna rastlanmamış ve veri toplama aracına son şekli verilmiştir. Ayrıca veri toplama aracının doldurulmasının ortalama 15 dakika sürdüğü belirlenmiştir.

İki kısımdan oluşan veri toplama aracının birinci kısmında demografik bilgiler, ikinci kısımda ise katılımcıların “üniversite, akademisyenlik mesleği ve bilimsel araştırma” kavramlarına ilişkin metaforlarını belirlemeye yönelik ifadeler yer almaktadır. Metaforun araştırma aracı olarak kullanıldığı çalışmalarda “gibi” kavramı metaforun konusu ile metaforun kaynağı arasındaki bağı daha net bir şekilde çağrıştırmak için kullanılmaktadır (Saban, 2008). Ayrıca Yıldırım ve Şimşek’e (2013) göre metaforun kendisi betimsel gücünü tek başına ortaya çıkarmada yeterli olmayacağı için, metaforun yanı sıra mutlaka “niçin” ve “neden” sorusunun yer alması gerekmektedir. Çünkü her birey aynı metafora farklı anlamlar yükleyebilmektedir. Yüklenen bu farklar veya bir mecazı kullanırken hangi amaçla kullanıldığı ancak “niçin” sorusunun yanıtı yolu ile elde edilebilmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada “çünkü...” ile katılımcıların oluşturdukları metaforların nedenlerine ulaşmaya çalışılmıştır. Örneğin öğretim üyelerinden “Akademisyenlik mesleği..... gibidir, çünkü.....” cümlesini tamamlamaları istenerek akademisyenlik mesleğine yönelik metafor üretmeleri istenmiştir. Ölçme aracında araştırmanın amacına uygun olarak söz edilen kavramların her birine yönelik benzer ifadelerle yer verilmiştir.

Çalışma kapsamında araştırmanın örnekleme dahil olan tüm fakülte yüksekokul ve meslek yüksekokullarında görev yapan öğretim üyelerine ulaşmaya çalışılmıştır. İzinli veya üniversite dışında görevli olmaları nedeniyle çalışmaya katılmayan öğretim üyelerinin haricinde gönüllü olan öğretim üyeleri, araştırma hakkında bilgilendirilerek veri toplama aracı kendilerine doldurmaları amacıyla verilmiştir. Doldurulan ölçme araçları daha sonra kendilerinin belirlediği zamanda geri alınmıştır. Buna göre araştırmanın verileri 2013-2014 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında elde edilen veriler, başlıca örüntüleri belirleme, kodlama ve kategorilere ayırma işlemlerini içeren içerik analize tabi tutulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu kapsamda her bir kavrama yönelik üretilen metaforlar ve katılımcıların bu metaforları neden kullandıklarına yönelik ifadeleri birçok defa gözden geçirilerek tema ve kategoriler oluşturulmuştur. Böylece öğretim üyeleri tarafından üretilen metaforlar, her bir kavram için belli tema ve kategoriler altında gruplanmıştır. Örneğin öğretim üyelerinin “üniversite” kavramına yönelik ürettikleri metaforların, çeşitli kategoriler içeren ve *üniversitenin yapısı*, *üniversitenin işlevi* ve *üniversitede ilişkiler ve iletişim* olarak isimlendirilen üç tema altında toplandığı görülürken, “akademisyenlik mesleği” kavramına yönelik belirtilen metaforlar incelendiğinde ise *mesleğin doğası* ve *mesleğin işlevleri* olmak üzere iki temanın ortaya çıktığı görülmüştür. Bu süreçte ayrıca geçerlik ve güvenilirlik çalışması kapsamında nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan tekniklerden bir tanesi olan ‘çeşitleme’(‘üçleme’) yapılmıştır. Veri çeşitlemesi, kuramsal çeşitleme gibi türleri olan çeşitleme teknikleri arasından bu çalışmada araştırmacı çeşitlemesi kullanılmıştır (Patton, 2002). Bu kapsamda veri analizi aşamasında seçkisiz olarak belirlenen 20 veri toplama aracı, üçleme (çeşitleme) yapmak amacıyla Eğitim Bilimleri Bölümü’nde görev yapan iki öğretim üyesine analiz yapması amacıyla sunulmuştur. Yapılan analiz sonuçları, ortaya çıkan tema ve kategoriler açısından karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda benzer bulguların elde edildiği görülmüştür. Ayrıca yine geçerlik ve güvenilirlik kapsamında elde edilen bulgular sunulurken katılımcıların görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

3. BULGULAR

Analiz sonucunda ulaşılan bulgular, araştırmada ele alınan kavramlara yönelik belirlenen tema ve kategoriler şeklinde ilgili alanyazın dikkate alınarak sunulmuştur.

3.1. Öğretim Üyelerinin ‘Üniversite’ Kavramına Yönelik Algıları

Öğretim üyeleri üniversite kavramına yönelik 249 metafor üretmiştir. Tablo 2’de görülebileceği gibi bu metaforlar, her biri çeşitli kategoriler içeren ve *üniversitenin yapısı*, *üniversitenin işlevi ve üniversitede ilişkiler ve iletişim* olarak isimlendirilen üç tema kapsamında ele alınmıştır.

Tablo 2: Üniversite’yi temsil eden tema ve kategoriler

Temalar	Kategoriler	Görüşler (f)
Üniversitenin Yapısı	Çeşitlilik	30
	Belirsizlik	20
	Özgürlük ve Özerklik	14
	Baskı ve Hegomanya	14
	Bürokrasi ve Hiyerarşi	12
	Heterojen Yapı	12
Üniversitenin İşlevleri	Öğretim	25
	Bilgi Üretimi	22
	Topluma Dönük Olma	22
	Tecrübe ve Kimlik Kazandırma	19
	İçer Dönük Olma	13
	Meslek Kazandırma	6
Üniversitede İlişkiler/İletişim	Çıkar Çatışmaları ve Bencillik	10
	Hoşgörü	9
	Yapay İlişkiler ve Samimiyetsizlik	9
	Ahbap-Çavuş İlişkisi/Adam Kayırma	6
	Paylaşım ve İşbirliği	4

K:Katılımcı

3.1.1. Üniversitenin yapısı teması

Bu tema *çeşitlilik*, *heterojen yapı*, *belirsizlik*, *bürokrasi ve hiyerarşi*, *özgürlük ve özerklik* ile *baskı ve hegomanya* kategorilerini içermektedir. Çeşitlilik kategorisi, *katılımcıların karışık salata, kültürlerin karşılaştığı bir merkez, mozaik, gökkuşağı, çiçek serası ve orkestra* vb. metaforlar aracılığıyla üniversitenin çeşitli açılardan farklı özellikler taşıyan insanları bünyesinde barındırmasına vurguda bulunan görüşleri içermektedir. Örneğin bir katılımcı *‘kültürlerin karşılaştığı bir merkez’* metaforu aracılığıyla görüşünü *"Üniversite kültürlerin karşılaştığı bir merkez gibidir, çünkü her dilden, dinden, ırktan, milletten insanlarla tanışma kaynaşma imkânı sunar, ülkenin çok kültürlülüğünü tanıma sağlar ve hoşgörüyü geliştirir"* (K-82) şeklinde dile getirmiştir. Heterojen yapı kategorisi ise katılımcıların *hücre*, *arı kovunu*, *fabrika ve spor takımı* vb. metaforlar aracılığıyla üniversitenin disiplinler temelinde yapılanmasına yönelik görüşleri doğrultusunda oluşmuştur. Bir katılımcı konuya yönelik görüşünü hücre metaforu kullanarak *"Üniversite hücre gibidir, çünkü seçici geçirgen zar yapısına sahiptir. İçindeki organeller çeşitli fonksiyonları yerine getirmek üzere özelleşmiştir"* (K-28) ifadeleriyle belirtmiştir.

Belirsizlik kategorisi kapsamında katılımcıların *kosmos*, *elma şekeri*, *film seti ve film stüdyosu* gibi metaforlar kullanarak üniversitenin belirsizliklerle dolu bir yapıda olduğuna vurguda buldukları görülmektedir. Katılımcılar üniversitenin dışarıdan özendirici görünmesine karşın içine girince ne ile karşılaşılacağı, neler yaşayacağını belirsiz olduğunu, bireylerin üniversitede olmaktan büyük bir mutluluk veya pişmanlık duyabileceğini belirtmişlerdir. Üniversitenin bu özelliğine vurguda bulunan bir katılımcı görüşünü *"Üniversite elma şekeri gibidir, çünkü ambalaj güzel, herkes ister. Ama içinden ne çıkacağı pek belli değil"*

(K-15) şeklinde belirtmiştir. Bürokrasi ve hiyerarşi kategorisinde yer alan metaforlar ise temel olarak üniversitenin bürokratik yapıda bir örgüt olduğuna, ast-üst ve emir-komuta zincirine dayanan hiyerarşik bir yapılanmaya sahip olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu kategoride *devlet dairesi, modern askerlik, devlet su işleri, yolculuk şirketi, boyalı-cıralı bir bina, ülke, siyaset dünyası, robot* gibi metaforlar yer almaktadır. Örneğin katılımcılardan bir tanesi görüşünü "*Üniversite devlet dairesi gibidir çünkü sıradan devlet dairelerinde olan her türlü gereksiz iş, bürokrasi vs. olması gerekenlerin yerine yapılır, yaptırılır*" (K-34) şeklinde ifade etmiştir.

Özgürlük ve özerklik kategorisinde yer alan metaforlarda temel vurgu üniversitenin özgürlükler alanı olduğu, kişilerin burada kendi kararları ve kendi istekleri doğrultusunda çalışmalar yapabildiği yönündedir. *Deniz, özgürleştirici ada, gemi, özgürlük ve ideal alanı, olanaklar havuzu, uzay boşluğu, akvaryum ve aile* metaforları bu kategoride yer alan bazı metaforlara örnek olarak verilebilir. Örneğin üniversiteyi gemiye benzeten bir katılımcı görüşünü şu şekilde belirtmiştir "*Üniversite gemi gibidir çünkü diğer mesleklerdeki gibi özgürlüğün kısıtlanmadan her türlü araştırma fırsatımız var. Rotayı kendimiz belirleyip, istediğimiz limanda durabilir ve orada yaşama imkanına sahip olabiliriz*" (K-116). Baskı ve hegemonya kategorisi ise katılımcıların üniversitede özgürlüğün sınırlandırıldığını ve belirli odaklar tarafından (iktidar, üniversite yönetimi, çeşitli güç odakları vs.) akademik ve idari personele baskı uygulandığına yönelik görüşlerini kapsamaktadır. Katılımcılara göre üniversitede işler dışarıdan gelen zorlamalar ve baskılar doğrultusunda yapılmakta, kişilerin kontrolünde olamamaktadır. Diğer bir ifadeyle katılımcılar üniversiteyi sınırlılıkların olduğu bir alan olarak görmektedirler. *Kışla, memleket, orman, özgürlüğü kısıtlamış çocuk, film seti, gladyatörle dolu arena, şamar oğlanı* gibi metaforlar, bu kategoride yer alan metaforlara örnek olarak gösterilebilir. Örneğin katılımcılardan bir tanesi üniversite kavramına yönelik görüşünü "*Üniversite özgürlüğü kısıtlanmış çocuk gibidir, çünkü hem özgürce düşünmeniz, konuşmanız, çalışmanız beklenir hem de birçok sınırlılıklar vardır*" (K- 21) şeklinde belirtmektedir. Bir diğer katılımcı ise üniversiteyi kışlaya benzeterek bu metaforu kullanmasını şu şekilde açıklamıştır: "*Sıkı disiplin ve baskı söz konusudur. Sistem militarist bir anlayışla düzenlenmiştir. Kontrol mekanizmaları yaygın ancak genelde görünmez ve değişkendir. İstismar (kötüye kullanma) yaygındır*" (K-16).

3.1.2. Üniversitenin işlevi teması

Üniversitenin işlevi teması, *öğretim, bilgi üretimi, tecrübe ve kimlik kazandırma, meslek kazandırma, çok işlevlilik, üniversite-toplum ilişkisi* kategorilerini içermektedir. Öğretim kategorisi, katılımcıların üniversitelerin bilgi üretme özelliğinden giderek uzaklaştığı ve temel işlevleri arasında sadece öğretim işlevini yerine getiren, piyasa odaklı çalışan ve çoğunlukla siyaset ve politika ile uğraşan yapıda kurumlara dönüştüğüne vurguda bulunan görüşlerini yansıtmaktadır. Ayrıca katılımcılar, üniversitenin en temel işlevlerinden olan öğretimin kalitesinin genel olarak yetersiz ve sıradan olduğu, üniversitenin giderek lise düzeyinde öğretim yapan bir kurum haline geldiği yönünde görüşlerini belirtmişlerdir. Bu kategorinin içerdiği metaforlara örnek olarak *yüksek lise, laboratuvar destekli lise, babanın çiftliği, sanal meslek edindirme kurumu, fabrika, dersane, meslek edindirme kurumu ve ticarethane* verilebilir. Üniversiteye yönelik laboratuvar destekli lise metaforunu kullanan bir katılımcı bu metaforu kullanma nedenini "*Üniversite laboratuvar destekli lise gibidir, çünkü gerçek anlamda araştırma ve bilimsel çalışma yapılmamakta. Süreli yayınlarda araştırma ve bilimsel çalışmalar tekrarlanmakta. Öğretim ise lise dengi olacak şekilde yapılmaktadır*" (K-188) şeklinde açıklamıştır. Bilgi üretimi kategorisine vurguda bulunan katılımcılar ise *arena, fabrika, bilim yuvası, arı kovani, köy, hayat, bilgi denizi, toprak ve deniz* gibi metaforlar üretmişlerdir. Örneğin üniversiteyi fabrikaya benzeten bir katılımcı bu metaforu kullanma nedenini şu şekilde açıklamıştır: "*Üniversite fabrika gibidir, çünkü fabrika gibi üretim yapar. Bilgi üretir, çeşitli yönden yeterliklere sahip bireyler yetiştirir*" (K-166).

Tecrübe ve kimlik kazandırma kategorisi, üniversite personeli ve öğrencilerin üniversitedeki yaşantılar sonucunda deneyim kazandıklarını, şekillendiklerini ve üniversitenin kimliğini kazandıklarına ilişkin görüşleri kapsamaktadır. Katılımcılar ayrıca üniversite personeli ve öğrencilerin olumlu bir kimlik kazanması ve tecrübeli bireyler haline gelmesinin üniversitenin niteliğine bağlı olduğu belirtilmiştir. Bu kategoride *yönlendirme merkezi, hayat, parmak izi, değişim-dönüşüm yeri, sanat atölyesi, yenilenme yeri ve değirmen* gibi metaforlar yer almaktadır. Meslek kazandırma kategorisi ise üniversitenin bireylere meslek kazandırma işlevine vurguda bulunan görüşleri yansıtan *meslek edindirme kurumu, fabrikaya malzeme sağlayan kurum ve hizmet yeri* gibi metaforları içermektedir. Bir katılımcı görüşünü "*Üniversite, fabrikaya malzeme sağlayan bir kurum gibidir, çünkü endüstriyel üretimin pistonları, ihtiyaç duyulduğu kadarı ile okulda ve daha ziyade üniversitede üretilir*" (K-60) şeklinde belirtmiştir.

Topluma dönük olma ve içe dönük olma olarak isimlendirilen iki kategori ise üniversite-toplum ilişkilerine yönelik metaforlar içermektedir. Topluma dönük olma kategorisi, *lokomotif, toplumun bir kesiti, sosyal sorumluluk alanı, ay ve toplumun aynası* vb. metaforları içermekte ve üniversitenin toplumun bir parçası olduğuna, topluma hizmet ettiğine yönelik görüşler yer almaktadır. Bu kapsamda üniversite, bulunduğu topluma yol göstererek ona liderlik ve aynı zamanda hizmet eden bir örgüt olarak görülmektedir. Bir katılımcı görüşünü "*Üniversite önder gibidir, çünkü toplumun lokomotifidir. Toplum değerlerini üniversite belirler ve sürükler*" (K-150) şeklinde ifade ederken, başka bir katılımcı ise "*Üniversite toplumun aynası gibidir, çünkü toplumda meydana gelen gelişmeler üniversiteyi, üniversitede meydana gelen gelişmeler ise toplumu biçimlendirir*" (K-142) ifadeleriyle görüşünü belirtmiştir. Buna karşın içe-dönük olma kategorisi, katılımcıların üniversitenin topluma ve çevreye kapalı bir yapıda olduğunu, topluma hizmet görevini yerine getirmeyen, toplumdan uzak bir görüntü oluşturduğuna yönelik görüşleri yansıtmaktadır. Katılımcılar üniversitenin içe dönük, diğer bir ifade ile topluma uzak yapısının toplumun üniversiteyi dışlamasından kaynaklandığını ve toplumun üniversitenin varlığından rahatsızlık duyduğunu vurgulamaktadırlar. Bu kategoride *fanus, manastır, hedef tahtası, akvaryum, kutsal bir mekan, kapalı kutu, fildişi kule ve aristokratlar sınıfı* gibi metaforlar yer almaktadır. Örneğin fanus metaforunu kullanan bir katılımcı "*Üniversite fanus gibidir, çünkü toplumdaki kopuktur, şehirle bağları zayıftır, kendi başınadır*" (K-57) ifadesiyle görüşünü dile getirmiştir.

3.1.3. Üniversitede ilişkiler/iletişim teması

Üniversitede ilişki ve iletişim teması, *hoşgörü, paylaşım ve işbirliği* gibi olumlu ilişki ve iletişime vurguda bulunan metaforları içeren kategoriler ile *çıkar çatışmaları ve bencillik, yapay ilişkiler ve samimiyetsizlik ile ahbap-çavuş ilişkisi/adam kayırma* gibi olumsuz ilişki ve iletişime vurguda bulunan metaforlardan oluşan kategorileri içermektedir. Hoşgörü kategorisi üniversitenin farklılıklara açık yapısının beraberinde ilişkilerde ve iletişimde hoşgörüyü getirdiğine yönelik katılımcı görüşlerini yansıtan *bilimin/akıl ve hoşgörünün merkezi, ana kucak ve özgürlük/ideal alanı* gibi metaforları içermektedir. Bir katılımcı üniversitedeki hoşgörüyü "*Üniversite özgürlük ve ideal alanı gibidir, çünkü burada her türlü fikre yer vardır. Özgürce proje tasarlayabilirsiniz. İdeale ulaşmak için ortam sağlar*" (K-66) ifadeleriyle dile getirmiştir. Üniversitede paylaşım ve işbirliğine dayalı ilişkilerin varlığına işaret eden paylaşım ve işbirliği kategorisi ise *açık bir sistem, orkestra ve küçük bir köy* metaforlarını kapsamaktadır. Bir katılımcı bu konudaki görüşünü "*Üniversite küçük bir köy gibidir, çünkü herkes birbiri ile iletişim ve işbirliği içinde üretim yapmaya çalışır*" (K-104) şekilde ifade etmiştir.

Çıkar çatışmaları ve bencillik kategorisi, katılımcıların yüksek egoya sahip ve bencil davranışlarda bulunan akademik personel arasında çıkar çatışmaları ve mücadelelerin var olduğuna yönelik görüşlerini içermektedir. Bu metaforlara örnek olarak *cadı kazanı, dedikodu merkezi, arena, akıl hastanesi, koşu yarışı, arena meydanı ve bayrak yarışı* örnek olarak verilebilir. Üniversiteyi ilişkiler açısından cadı kazanına benzeten bir katılımcı görüşünü

"Üniversite cadı kazanı gibidir, çünkü herkesin farklı hırsları ve egoları vardır. Kişilerin kendi çıkarları için başkalarının üzerine basmaktan çekinmediklerini fark edebilirsiniz" (K-9) şeklinde dile getirmiştir. Yapay ilişkiler ve samimiyetsizlik kategorisinde ise üniversitede bireylerin olduğu gibi davranmadıkları, ilişkilerde hoşgörüsüzlük, samimiyetsizlik ve yapaylığın olduğuna yönelik görüşleri işaret eden *film stüdyosu, maskeli balo, karnaval yeri, cadı kazanı, benliğin yitirildiği yer ve dedikodu merkezi* gibi metaforlar yer almaktadır. Örneği bir katılımcı görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: "Üniversite karnaval yeri gibidir, çünkü hemen hemen herkesin görüntüsü, söylemiyle çelişmektedir" (K-118).

Ahbap-çavuş ilişkisi/adam kayırma kategorisinde, katılımcıların adam kayırmaya dayanan ilişkiler ve bu tür ilişkiler nedeniyle işleyişin aksadığına yönelik belirttikleri görüşleri yer almaktadır. Katılımcılar görüşlerini *babanın çiftliği, dingonun ahır, saldım çayıra Mevla'm kayıra, gladyatörlerle dolu bir arena ve aile şirketi* gibi metaforlarla yansıtmışlardır. Örneğin bir katılımcı "Üniversite dingonun ahır gibidir, çünkü herkes at koşturabiliyor, akademik performans ölçülüyor, dayısı olan daha çok pohpohlanıyor ve daha hızlı yükseliyor" (K-174) şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

3.2. Öğretim Üyelerinin 'Akademisyenlik Mesleği' Kavramına Yönelik Algıları

Akademisyenlik mesleğine yönelik öğretim üyelerinin belirttikleri metaforlar ve bu metaforlara yönelik açıklamalarının analizi sonucunda, Tablo 3'te belirtildiği gibi çeşitli tema ve kategoriler içeren ve *akademisyenlik mesleğinin doğası ve akademisyenliğin işlevleri* olarak isimlendirilen iki tema belirlenmiştir.

Tablo 3: Akademisyenlik mesleği'ni temsil eden tema ve kategoriler

Temalar	Kategoriler	Görüşler (f)
Akademisyenlik Mesleğinin Doğası	Zorluk	44
	Süreklilik ve Dinamizm	34
	Sabır, Özveri ve Fedakarlık	33
	Baskı	16
	Maddi-Manevi Karşılığı Olmama	16
	Mesleki Doyum	14
	Özgürlük	7
	Saygın ve Çekici Olmama	7
	Saygın ve Çekici Olma	3
	Akademisyenlik Mesleğinin İşlevleri	Çok İşlevlilik
Bilimsel Araştırma ve Bilgi Üretimi		28
Öğretim		20
İşlev Kaybı ve Nitelik		10

3.2.1. Akademisyenlik mesleğinin doğası teması

Analiz sonucunda toplam 208 katılımcının akademisyenlik mesleğinin doğasına yönelik 174 metafor ürettiği gözlenmiştir. Akademisyenlik mesleğinin doğası teması *süreklilik ve dinamizm, zorluk, özgürlük ve özerklik, maddi-manevi karşılık, saygınlık ve mesleğin çekiciliği, sabır, özveri ve fedakarlık*, kategorilerinden oluşmaktadır. Süreklilik ve dinamizm kategorisi, akademisyenlik mesleğinin bilimsel gelişmelerin sürekli gelişmesine paralel olarak meslek üyelerinin de sürekli gelişim ve değişime uyumunu gerektiren bir meslek olduğuna yönelik görüşleri içermektedir. *Maraton koşusu, uzun bir yol, yaşam boyu öğrencilik, kaşiflik, yarış atı, bitmeyen film ve hayat tarzı* metaforları bu kategoriye örnek olarak sunulabilir. Zorluk kategorisi ise *hamallık, gönüllü bir esaret, acılı adana kebabı yemek, iğne ile kuyu kazmak, sorumluluk sanatı, ağır işçilik, zor bir kadın, ipek kozası, fikir hamallığı, gönüllü kölelik, nar, okyanusta balık tutmak* gibi çeşitli metaforlar içermekte ve akademisyenliğin iş yükü fazlalığı bulunan, bir çok işlevi olan, gece gündüz çalışma gerektiren, sabır ve fedakarlık isteyen zor bir meslek olduğuna yönelik görüşleri kapsamaktadır. Bir katılımcı görüşünü "Akademisyenlik mesleği hamallık gibidir, çünkü işin hamaliyesi çoktur" (K-212) şeklinde belirtirken, bir diğeri

ise "*Akademisyenlik mesleği okyanusta balık tutmak gibidir, çünkü sürekli çalışıp, araştırıp, zoru başarmak gerekir.*" (K-2) ifadelerini kullanmıştır.

Özgürlük kategorisi, *özgürlük, uçurtma, martı ve paraşütsüz uçmak vb.* metaforlardan oluşmakta ve akademisyenlerin çalışma alanlarında kendi istekleri ve düşünceleri doğrultusunda özgürce hareket edebildikleri, dolayısıyla akademisyenliğin özgürlük içeren bir meslek olduğuna yönelik görüşleri içermektedir. Mesleği uçurtma metaforu ile ele alan bir katılımcı "*Akademisyenlik mesleği uçurtma (dünyanın en özgür mesleği) gibidir, çünkü hem bilimsel çalışma anlamında hızınızı ve yapmak istediklerinizi kendiniz belirlersiniz hem de memur gibi yaşamazsınız. (Örneğin 8-17 mesai uygulamanız ya da kıyafet sınırlamanız yok)*" (K-3) ifadeleriyle görüşünü belirtmiştir. Buna karşın baskı kategorisi, katılımcıların *üç maymun, kölelik, askerlik ile imamlık arasında bir meslek, memurluk, uşaklık, yarış atı, askerlik yapmak, yük aracı, işçilik ve dokuz köyden kovulanın son köyü* gibi metaforlar aracılığıyla, akademisyenliğin başkalarının belirlediği kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen ve özgürlüğü olmayan bir meslek olduğu ve akademisyenlerin kendi kararları doğrultusunda çalışmalar gerçekleştiremediğini işaret eden görüşlerini içermektedir. Mesleği kölelik olarak gören bir katılımcı "*Akademisyenlik mesleği kölelik gibidir, çünkü bu ülkede akademiler kışla gibidir. Emir verilir ve yapılır mantığı hüküm sürüyor*" (K-74) ifadesini kullanmıştır.

Mesleki doyum kategorisi, akademisyenlik mesleğinin maddi karşılığı olmayan ancak sevilmek yapılabilecek, manevi karşılığı olan, doyum elde edilen bir meslek olduğuna yönelik görüşleri vurgulayan *tutku, toprak, sirke, açıcılık, gönül işi, acılı Adana kebabı yemek ve sigara* gibi metaforlarla temsil edilmektedir. Örneğin bir akademisyen "*Akademisyenlik mesleği bir gönül işi gibidir, çünkü bu işten çok para kazanılmaz, yaptığın işi gerçekten sevmeli ve gönülden yapman gerekir.*" (K-165) sözleriyle görüşünü belirtmiştir. Maddi-manevi karşılığı olmama kategorisi, *hamallık, gönüllü kölelik, fahişelik, papağanlık, boşa kürek çekmek vb.* metaforlarla temsil edilmekte ve akademisyenliğin maddi-manevi getirisi olmayan bir meslek olduğuna yönelik görüşleri kapsamaktadır. Örneğin bir katılımcı şu ifadelerle görüşünü dile getirmiştir: "*Akademisyenlik mesleği boşa kürek çekmek gibidir, çünkü ne kadar çalışırsan çalış, ne kadar üretirsen üret, üretmeyen ve çalışmayanlarla aynı statü ve maaşı kazanırsın. Ayrıca yaptığın iş de göze görünmez*" (K-58).

Akademisyenliği saygın ve çekici bir meslek olarak gören katılımcılar, *padişah kızı, ambalaj, tavus kuşu vb.* metaforları kullanmışlar ve akademisyenliği, akademik ortamın dışındakilerin bakış açısından değerlendirerek saygınlığı bulunan çekici bir meslek olduğuna yönelik görüş belirtmişlerdir. Ancak bu kategoride yer alan metaforlar dışarıdan olumlu bir imaja sahip olan mesleğin, dışarıdan görüldüğü gibi olmadığını vurgulamaktadır. Bu konuda bir katılımcı "*Akademisyenlik mesleği tavus kuşu gibidir, çünkü görkemli ve zariftir ama reel faydası ihmal edilebilecek düzeydedir.*" (K-189) şeklinde görüş belirtmiştir. Akademisyenliği saygınlığı ve çekiciliği olmayan bir meslek olarak gören ve *antik eser, hamallık, üst düzey memur, memurluk, han ve değirmenci* metaforlarını kullanan katılımcılar ise akademisyenliğin saygınlığını ve çekiciliğini kaybetmiş bir meslek olduğuna ve akademisyenlik ile akademisyenlere toplum tarafından değer verilmediğine işaret etmişlerdir. Mesleği antik esere benzeten bir katılımcı şu şekilde açıklama getirmiştir: "*Akademisyenlik mesleği gerçek değerini bulamamış antik eser gibidir, çünkü cazibesini yitirmiş, insanları heveslendirmeyen ancak zamanında ya da bir zamanlar değerini bilenler olmuş özveri gerektiren bir meslektir*" (K-18).

Sabır, özveri ve fedakarlık kategorisi ise akademisyenlik mesleğinin sabır, fedakarlık ile zaman ve enerji yönünden özveri isteyen bir meslek olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca katılımcılar mesai saatleri olmayan akademisyenlik mesleğinin gece gündüz çalışma gerektirdiğine vurguda bulunmaktadır. Bu kategoride *annelik, iğne ile kuyu kazmak, kuyumculuk, uzun bir yol, sabır taşı, bal yapmak, kaplumbağa ve palyaçoluk* gibi metaforlar yer almaktadır. Örneğin bir katılımcı annelik metaforunu kullanarak şu açıklamayı getirmiştir:

"Akademisyenlik mesleği annelik gibidir, çünkü içine girdiğiniz andan itibaren işinize teslim olur, yemez yedirir, büyümmez (!) büyütürsünüz. Akademisyensiniz bir bebeğin annesi gibi gündüzünüzü gecenize karıştırmanız gerekir" (K-43). Bir başka katılımcı ise şu ifadeyi kullanmıştır: "Akademisyenlik mesleği sabır taşı gibidir, çünkü sabretmek ve kendinden özverili olmak gerekir" (K-24).

3.2.2. Akademisyenlik mesleğinin işlevleri teması

Akademisyenlik mesleğinin işlevleri teması, *bilimsel araştırma ve bilgi üretimi, öğretim, çok işlevlilik ile işlev kaybı ve nitelik* kategorilerini içermektedir. Bu kategoriler, 104 katılımcı tarafından belirtilen toplam 91 metaforu içermektedir. Katılımcılar en çok, araştırma, öğretim, toplum hizmeti, idari işler, yöneticilik gibi birçok işlevi bir arada yürütmeye işaret eden *çok telli bir saz, sorumluluk sanatı, strateji uzmanı ve ahtapot* vb. metaforlarıyla akademisyenliğin çok işlevliliğine vurguda bulunmuştur. Bu konuda bir katılımcı şu ifadeyi kullanmıştır: "Akademisyenlik mesleği üçayaklı masa gibidir, çünkü öğretim, bilim, yönetim ayaklarından biri eksik olduğunda bir işe yaramaz" (K-42). *Kaşiflik, saat, paraşütsüz uçmak, güneş, heykeltıraşlık* vb. metaforlar aracılığıyla katılımcıların bilimsel araştırma ve bilgi üretimi işlevine odaklandıkları görülmüştür. Örneğin bir katılımcı mesleğin bu işlevine şu şekilde vurguda bulunmuştur: "Akademisyenlik mesleği bir fabrika gibidir, çünkü her fırsatta üretim yapılır ve maksimum performans elde etmek amaçlanır" (K-168). Katılımcılar ayrıca *öğretmenlik, çobanlık, yanan mum, oksijen, bal yapmak, tahta oymacılığı ve pandomim sanatı* vb. metaforlar üreterek mesleğin öğretim işlevi üzerinde durmuşlardır.

İşlev kaybı ve nitelik kategorisi, katılımcıların *bedavacılık, evcilik oynamak, sıradağlar ve pandomim sanatı, kıvırmak ve işportacı* vb. metaforlar aracılığıyla akademisyenlerin kar ve para odaklı olarak işler yaptıklarına; mesleğin asıl işlevleri olan bilimsel araştırma, öğretim ve toplum hizmeti işlevlerini ya yerine getirmedikleri ya da nitelikli olarak yapmadıklarına yönelik görüşlerini içermektedir. Bir öğretim üyesi mesleği işportacılığa benzeterek şu ifadeyi kullanmıştır: "Akademisyenlik mesleği işportacı gibidir, çünkü bu mesleği yapanlar kalitesine bakmadan para kazandıracak, kazanacak ne varsa alıp satıyorlar" (K-13).

3.3. Öğretim Üyelerinin 'Bilimsel Araştırma' Kavramına Yönelik Algıları

Analiz sonucunda öğretim üyelerinin "bilimsel araştırma" kavramına yönelik belirttiği 271 metafor belirli temalar ve kategoriler altında toplanmıştır. Buna göre Tablo 4'te görüleceği üzere öğretim üyelerinin bu kavrama yönelik görüşleri *bilimsel araştırmanın doğası ve amacı* olmak üzere çeşitli kategorileri içeren iki tema kapsamında ele alınmıştır.

Tablo 4: Bilimsel araştırma'yı temsil eden tema ve kategoriler

Temalar	Kategoriler	Görüşler (f)
Bilimsel Araştırmanın Doğası	Zorluk ve Emek	47
	Belirsizlik ve Sonsuzluk	44
	Sistematiklik ve Planlılık	40
	Mesleki Doyum	33
	Etik İlkeler	16
Bilimsel Araştırmanın Amacı	Bilinmeyene Ulaşma ve Bilime Katkı	49
	Yükselme/İlerleme/Puan	28
	Kendini Yetiştirme/Geliştirme	14

3.3.1. Bilimsel araştırmanın doğası teması

Bilimsel araştırmanın doğası teması *belirsizlik ve sonsuzluk, zorluk ve emek, mesleki doyum, sistematiklik ve planlılık ve etik ilkeler* kategorilerinden oluşmaktadır. Bu temaya yönelik 188 katılımcı toplam 180 farklı metafor üretmiştir. Belirsizlik ve sonsuzluk kategorisi, bilimsel araştırmanın belirsizlik içerdiğine ve araştırma yapmanın bitmeyen bir süreç olduğuna,

dolayısıyla sonsuz bir süreç olduğuna vurguda bulunan görüşleri içermektedir. Bu kategori, *yemek yapmak, macera, suda balık, kumar, bulmaca, bilinmeyene yolculuk, hediye kutusu, labirent, kutsal bir inek, tünel, sondaj yapmak ve kazı* vb. çeşitli metaforlar ile temsil edilmektedir. Örneğin bir katılımcı bilimsel araştırmayı dipsiz bir kuyuya benzeterek şu ifadeyi kullanmıştır: "*Bilimsel araştırma dipsiz kuyu gibidir, çünkü araştırdıkça araştırılacak çok şeyin olduğunu fark edersin*" (K-118).

Zorluk ve emek kategorisi, bilimsel araştırma yapmanın çok emek isteyen zor bir süreç olduğuna yönelik görüşleri içermektedir. Bilimsel araştırma yapmanın zorluğu ve emek istemesine yönelik belirtilen metaforlardan bazıları şunlardır: *Çocuk, düğümlemiş bir ip yumağı, doğum sancısı, ıssız güzergahlar, duvar örmek, puzzle ve iğne ile kuyu kazmak*. Bu metaforlardan en belirgin olan iğne ile kuyu kazmak metaforunu kullanan katılımcılardan birisi görüşünü şu şekilde belirtmiştir: "*Bilimsel araştırma iğne ile kuyu kazmak gibidir, çünkü çok yavaş ilerler ve yoğun çalışma gerektirir*" (K-42). Mesleki doyum kategorisi ise katılımcıların bilimsel araştırmalar sonucunda manevi doyum elde ettikleri ve mutlu oldukları ayrıca bilimsel araştırma gerçekleştirme sürecinde heyecan duyduklarını vurgusunu içermektedir. *Oyun oynamak, gaz sancısı, keşfetme sanatı, ağacın meyvesi, unutulmaz bir macera ve haz veren gıda* gibi metaforlar bu kategoride yer almaktadır.

Sistematiklik ve planlılık kategorisi katılımcıların bilimsel araştırmanın planlı ve sistemli yürütülen/yürütülmesi gereken bir süreç olduğuna yönelik görüşlerini içermektedir. Bu kategoriye örnek olarak şu metaforlar verilebilir: *Dantel işlemek, film yönetmek, ekin hasadı, bir müziği notasıyla öğrenme, uzun bir yolculuk, problem çözmek, ve gezi programı*. Bir katılımcı bu konuya yönelik görüşünü "*Bilimsel araştırma gezi programı gibidir, çünkü programı yapmadan önce programla ilgili olarak en ince ayrıntısına kadar düşünülmelidir. İyi organize edilip, planlı ve programlı hareket edildiğinde amacına ulaşılabilir*" (K-194) şekilde belirtmiştir.

Bununla birlikte etik ilkeler kategorisi ise bilimsel araştırmanın etik ilkelerinin göz ardı edildiğine (tekrar, taklit, intihal vs.) işaret eden görüşlerden oluşmakta ve *yama (patchwork) işi, bilinen bilgileri tekrar kotararak sofraya koymak, tüketim toplumuna uygun meta, rutin ve göstermelik bir çalışma, boşluk doldurma, kopyacılığın yeni adı* gibi metaforları içermektedir. Araştırmayı tüketim metası olarak gören bir katılımcı "*Bilimsel araştırma tüketim toplumuna uygun "meta" gibidir, çünkü içerikten yoksun sadece ne kadar puan ettiği gibi kaygularla birbirinin kopyası; kes/yapıştır "bilgi metaları" ortalıkta gezmektedir*" (K-69) sözleriyle kullandığı metafora açıklık getirmiştir.

3.3.2. Bilimsel araştırmanın amacı teması

Bilimsel araştırmanın amacı temasında ise toplam 91 metaforun yer aldığı *bilinmeyene ulaşma ve bilime katkı, yükselme/ilerleme/puan ve kendini geliştirme/yetiştirme* kategorileri yer almaktadır. Bilinmeyene ulaşma ve bilime katkı kategorisi, bilimsel araştırmanın bilinmeyene ulaşma, üretme ve bilime katkı amacıyla gerçekleştirildiğine yönelik görüşleri içermektedir. *Keşfetme sanatı, dünyaya kalıcı bir şey bırakmak, arkeoloji kazısı, karanlıktaki el feneri, dedektiflik işi, mucitlik, keşif, ekin hasadı, çocuk doğurmak, ürkek gelin, sondaj yapmak ve çölde su* gibi metaforlar bu kategoriye örnek olarak verilebilir. Örneğin bir katılımcı görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: "*Bilimsel araştırma dünyaya kalıcı bir şey bırakmak gibidir, çünkü modaya uymak, reyting almak gibi gelip geçici olmamalıdır. Merdivenlere bir kalıcı basamak ekleyerek, bilimin yükselmesini sağlamaya bir katkıdır*" (K-131).

Yükselme/ilerleme/puan kategorisi ise *bonus/puan biriktirmek, araç, para, dost-ahbap ilişkisi, kar-zarar hesabı, göstermelik yapılan iş, öznesini yitirmiş, rutin ve göstermelik bir çalışma, kısır döngü ve çok sulanan mısır* gibi metaforlar içermektedir. Katılımcılar bu metaforlar aracılığıyla sıklıkla bilimsel araştırmanın yükselmek, kıdem sahibi olmak ve bunun

için puan toplamak amacıyla gerçekleştirildiğini, amaçların değiştiğini vurgulamışlardır. Bu kategoriye örnek olarak şu ifadeye yer verilebilir: *“Bilimsel araştırma çok sulanan mısır gibidir, çünkü birden çok mısır vermeye çalışırken hiçbir mısırı tam yetiştiremiyor”* (K-220). Son olarak kendini yetiştirme/geliştirme kategorisi katılımcıların bilimsel araştırmanın kendini yetiştirmek ve geliştirmek amacıyla gerçekleştirildiğine yönelik görüşleri ve kendi kendini yenileme süreci, *keşif ve tazelenme, iki ucu keskin bıçak, oyun, nakış işlemek, heyecanlı bir serüven* gibi metaforlar yer almaktadır. Bir katılımcı konuya yönelik görüşünü *“Bilimsel araştırma kendi kendini yenileme süreci gibidir, çünkü her seferinde yeni bir soru ile yola çıkılır. Kişi kendisine dair farklı soruları da yanıtlama imkanı bulur”* (K-9) sözleriyle ifade etmiştir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışma, tüm dünyada yükseköğretim sistemlerini etkileyen değişimlerle birlikte, akademisyenlerin mesleklerinin temellerini işaret eden bazı kavramlara yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Üniversite kavramına yönelik bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, bazı katılımcıların üniversitenin çeşitli açılardan farklı özellikler taşıyan insanları bünyesinde barındıran, kişilerin kendi kararları ve kendi istekleri doğrultusunda çalışmalar yapabildiği disiplinler temelinde yapılanmış heterojen örgütler olduğuna; bu özelliklerin ise üniversiteye çeşitlilik kattığına vurguda buldukları görülmüştür. Katılımcıların büyük bir kısmına göre ise üniversite heterojen yapıda farklı gruplardan oluşması dolayısıyla amaç birliğinin olmadığı, aksine işleyişinde belirsizlik içeren; ast-üst ve emir-komuta zincirinin kurulduğu hiyerarşik bir yapıya dayanan, akademik özgürlüğün sınırlandırıldığı ve belirli odaklar tarafından (iktidar, üniversite yönetimi, çeşitli güç odakları vs.) baskı uygulanan, verdiği hizmetin niteliğinin sorgulanması gereken bir örgüt olduğuna yönelik görüş belirttikleri görülmüştür. Üniversitenin farklılık ve çeşitliliklerden oluşan kozmopolit yapısı, Wissema (2009) tarafından üçüncü kuşak olarak tanımlanan üniversitelerin belirtilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Patterson (2001) ise üniversitelerdeki amaçların belirsizliği ve karmaşıklığının, diğer örgüt tipleriyle karşılaştırıldığında onları farklı kılan özelliklerden birisi olduğunu ifade etmektedir. Patterson üniversitelerin öğretim elemanı, öğrenci, yöneticiler, diğer çalışanlar ve çeşitli birimleri bünyesinde barındıran örgütler olarak görmekte ve üniversitenin parçası olan her grubun kendi içinde ve birbirleriyle farklı amaçlara sahip olabildiğini ileri sürmektedir. Bu durum ise üniversite işleyişinin belirsiz olmasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte Gizir (2014), akademisyenlerin ortak amaçlardan çok akademik yükselme ve maddi getiriler gibi bireysel amaçlar doğrultusunda etkinliklerini yürüttüklerini ve durumun akademisyenler arasındaki aidiyet duygusu eksikliği, bireysellik ve yabancılaşmayla ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Genel olarak üniversitelerin verdiği hizmetlerin niteliğinin düşük olduğuna yönelik bulgu ise Aytaç, Aytaç, Fırat, Bayram ve Kese (2001) tarafından öğretim elemanları üzerine yapılan çalışma bulgularıyla örtüşmektedir. Bu çalışmaya göre öğretim elemanları çalıştıkları üniversitelerin niteliksiz ve kalitesiz olduğuna vurguda bulunmakta ve üniversitenin en temel işlevi olan bilimsel araştırmanın yerini öğretimin aldığını, öğretim işlevinin ise niteliksiz ve farklı amaçlara hizmet eden (para/kazanç, siyasi düşünceler) bir sürece dönüştüğünü ifade etmişlerdir. Bu çalışmada da bazı katılımcıların üniversitelerin bilgi üretme işlevinden giderek uzaklaştığı ve temel işlevleri arasında sadece öğretim işlevini yerine getiren, piyasa odaklı çalışan ve çoğunlukla siyaset ve politika ile uğraşan yapıda kurumlara dönüştüğüne vurguda buldukları; bilimsel araştırmaların birbirini tekrar eder nitelikte ve kalitesiz olduğu; öğrencinin ise müşteri olarak görülmeye başlandığına işaret ettikleri gözlenmiştir. Benzer şekilde Lomas (2007), bazı üniversitelerin öğrencilere öğretim hizmeti pazarlamayı temel alıp, öğrencileri de müşteri olarak görme, bazı üniversitelerin ise tam anlamıyla piyasanın istekleri doğrultusunda proje üretme ve bu anlamda nitelikli bilgi pazarlanması eğilimi içine girdiklerini

belirtmektedir. Coşkun (2008) ise yükseköğretimin sanayiye açılmasının hem özel hem de kamu üniversitelerinde bilimsel araştırmaların proje bazında gerçekleştirilebileceğini; bu projelerin de özel finansmanlarla sağlanacağını ve akademik çalışmaların şirket faaliyetine dönüşeceğini ileri sürmektedir. Bu durum üniversitelerin ekonomik sistemlerin bir parçası haline gelmesi sonucunda akademik yaşamın değişen doğası, içeriği ve dengesi, öğretim-araştırmanın gevşek kırılğan ilişkisini etkilemesi ve dolayısıyla, aralarındaki dengenin değişmesiyle ilişkili görülmektedir (Archer, 2008; Considine, 2006). Bununla birlikte yirminci yüzyılın ikinci yarısında Türkiye’de dahil olmak üzere birçok ülkede yükseköğrenime talebin sürekli artış göstermesi (Özkan ve Gizir, 2013), üniversitelerin öğretim işlevine ağırlık vermesini gerektirmiştir. Bu kapsamda öğretim üyelerinin öğretim işlevine sıklıkla vurgu yapmaları, aynı zamanda bu işlevin kalitesini sorgulamaları olağan karşılanmaktadır.

Ayrıca Ergur (2003) üniversitenin işlevselliğinin oturduğu zeminin yeniden tanımlanmasının, öğretim elemanının bu süreç içinde oynadığı rolleri farklılaştırdığını ifade etmektedir. Harris (2005) ise araştırma ve öğretim arasındaki ilişkinin kurumsal üniversite içinde giderek karmaşık bir hal aldığı ve sorun haline geldiğini ifade etmektedir. Bilimsel araştırmalar, akademisyenlerin diğer çalışmalarına katkı sağlamasına rağmen öğretim ve araştırma arasındaki denge önemli ölçüde değişmiştir. Eğitim ve araştırmanın piyasalaştırılması akademisyenlerin geleneksel olarak benimsediği özerklik ve uzmanlığın sorgulanmasını başlatmış ve akademik kimliğin merkezi olagelmış bu geleneksel kavramların, akademisyenlerin yaptığı işle ilgi olmaktan çıkmasına neden olmuştur (Harris, 2005). Benzer şekilde bu araştırmada da bazı katılımcıların akademisyenliği başkalarının belirlediği kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen ve özgürlüğü olmayan, akademisyenlerin kendi kararları doğrultusunda çalışmalar gerçekleştiremediği bir meslek olarak tanımladıkları görülmektedir. Akademisyenliğin sürekli kendini geliştirmeye dayanan zor bir meslek olduğu savunan öğretim üyeleri, özellikle son dönemlerde mesleğin özgürlük ve özerkliğinin tartışılabilir seviyelerde olduğunu ve genel olarak akademisyenliğin baskı altında bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Üniversitedeki ilişki ve iletişime yönelik elde edilen bulgular genel olarak incelendiğinde ise öğretim üyelerinin bu konuda genel anlamda sorun yaşadıkları ya da sorun olduğuna yönelik vurguda buldukları görülmüştür. Örneklemin büyük bir çoğunluğu üniversitedeki ilişkileri ve iletişimi eleştirerek, çıkar çatışmaları ve bencillik ile yapay ilişkiler ve samimiyetsizliğin ilişkilere hakim olduğunu belirtmişlerdir. Az sayıda olmakla birlikte bazı katılımcılar ise farklı dil, din, ırk ve kültürlerden oluşan kozmopolit yapıdaki üniversitede aynı zamanda ilişkilerin genel olarak hoşgörüyeye açık olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırmanın sonuçlarına benzer olarak Aytaç ve diğerleri (2001) akademisyenlerin çalışma ortamını en olumsuz şekilde etkileyen faktörün insani ilişkilerde yaşanan sorunlar, çatışma ve çekememezlik olduğunu belirtmişlerdir.

Yine öğretim üyelerine göre akademisyenlik mesleği maddi-manevi getirisi olmayan bir hale dönüşmekte, çekiciliğini ve cazibesini kaybetmektedir. Ayrıca katılımcıların yaklaşık yarısı akademisyenlikten doyum elde edemediğini ve akademisyenliğin maddi-manevi bir karşılığının olmadığını vurgulamaktadır. Benzer şekilde Aytaç ve diğerleri (2001), ücretlerin yetersizliğinin öğretim elemanlarının fazla ders yükü altına girmelerine, daha fazla yorulmalarına, zaman ve enerji sıkıntısı yaşamalarına neden olduğunu belirtmektedirler. Süngü (2013) ise karşılaştırmalı çalışmalarda ücret adaletsizliğinden en çok etkilenen gruplardan birinin akademisyenler olduğunu ifade etmektedir. Süngü, ulusal düzeyde kamu çalışanları arasında bir karşılaştırma yapıldığında öğretim elemanlarının özellikle son yıllarda diğer çalışanlara oranla yıllık ücret artışlarından yeterince yararlanamadıklarını, bu durumun da akademisyenlik mesleğinden uzaklaşmalara neden olduğunu belirtmektedir. Uluslararası düzeyde karşılaştırma yapıldığında ise, Türkiye’deki kamu üniversitelerinde görev yapmakta olan akademisyenlerin aldıkları ücretin, ortalamaların altında olduğuna işaret edilmektedir.

Araştırmada bazı katılımcılar, bilimsel araştırmanın sistematik ve planlı olmayı, emek vermeyi gerektiren, bilime katkı yapma amacıyla sürdürülen zor ve belirsizlik içeren bir süreç olarak görürken, bazı katılımcılar ise bilimsel araştırmanın artık bilime katkı amacından çok yükselmek, kıdem sahibi olmak ve bunun için puan toplamak amacıyla gerçekleştirildiğini ve bu süreçte etik ilkelerin göz ardı edildiğini (tekrar, taklit, intihal vs.) işaret etmişlerdir. Gizir (2005; 2014) de akademisyenler arasında yetersiz bilimsel bilgi paylaşımı, bireysellik, yabancılaşmanın görüldüğünü, bilimsel çalışmaların bilime katkı sağlamaktan çok akademik yükselme ve maddi getiriler nedeniyle yapıldığını belirtmektedir.

Üniversitelerin yapı ve işlevleri tarihsel olarak değerlendirildiğinde, bu örgütlerin belirli bir saygı çerçevesinde ilişkilenen, işbirliği içerisinde bulunan, ideolojik ödül ya da getiriler (topluma ve bilime katkı gibi) ile akademik özgürlüğü ön planda tutan ve katılımcı yönetim anlayışına sahip bilim insanlarından oluştuğu ileri sürülmektedir (Bergquist,1992; Billiot, 2010). Ancak Billiot (2010) günümüzde bu değerlerin yerini üniversitelerin ekonomik, idari ve ideolojik önceliklerini temel alan değerlerle yer değiştirmeye başladığını belirtmektedir. Bu çalışmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun, üniversiteleri özgürlük ve özerkliğin sınırlandırıldığı, baskı ve hegemonyanın gözlemlendiği, bilimsel araştırma yapmaktan çok öğretim işlevinin ve maddi getirisi olan çalışmaların öncelikli olduğu, çalışanlar arasında yapay ilişkiler, samimi-yetsizlik, çıkar çatışmaları ve bencilliğin olduğu, üniversitelerin içe-dönük bürokratik örgütler olarak algıladıkları görülmüştür. Katılımcıların üniversite, meslekleri ve bilimsel araştırmaya ilişkin bu yöndeki algıları, ilgili alanyazında da belirtildiği üzere, hemen hemen tüm dünyada gözlemlenen değişim ve etkilerinin, kendi üniversitelerinde de gözlemlendiğini ve katılımcıların bir değişim sürecinde olduklarının farkında olduklarını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle ikinci kuşak olarak kabul edilen ve kültürel sistemlerin bir parçası olan bilim temelli üniversitelerden ekonomik sistemlerin bir parçası olan girişimci üniversite olarak isimlendirilen üçüncü kuşak üniversitelere doğru bir geçiş olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte bazı katılımcıların ise üniversiteleri çalışanları arasında paylaşım, işbirliği, hoşgörü ve akademik özgürlüğün olduğu çok işlevli yapıya sahip örgütler olarak gördükleri belirlenmiştir. Benzer şekilde bu durum, üniversitede yeni nesil üniversite anlayışının henüz tam olarak benimsenmediğini, ancak bir geçiş sürecinin varlığını işaret etmektedir.

Bu araştırma yükseköğretimde bir geçiş sürecinin/sancılarının yaşandığını ve üniversitenin temel misyonlarının niteliğinde bir kaybın olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu sancıların çözülebilmesinde, yükseköğretim üzerine çalışan "yükseköğretimin yönetimi" benzeri isimlerle yurtdışında olduğu gibi Türkiye üniversitelerinde de açılan programların yaygınlaştırılması, çoğaltılması ve üniversitelerdeki değişimde ve değişimin yönetilmesinde söz sahibi olması ve ayrıca bu değişiklikleri yapılan araştırmalarla bilimsel temele oturtması, değişimin sağlıklı olması ve üniversitelerin bedenine tam oturması açısından daha faydalı sonuçlar verebilir. Yanı sıra katılımcıların sıklıkla akademik özerklik ve özgürlüğü vurgulamaları, bu konudaki hassasiyetlerini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Bingöl (2012), özgürlük ve özerklik konusunun son dönemlerde pamuk ipliğine bağlı hassas bir noktada olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla akademisyenlik ve üniversiteler için son derece önemli kabul edilen bu kavramların sınırlarının belirlenmesi, hakim olan karmaşanın giderilmesine yönelik faydalı sonuçlar verebilir. Bu doğrultuda tüm üniversitelerden akademisyenlerin ve YÖK temsilcilerinin katılabileceği ve akademik özgürlük ve özerkliklerin tartışıldığı toplantıların düzenlenmesi yararlı olabilir.

Bu araştırma kapsamında yapılan alanyazın incelemesinde, Türkiye'de ilgili konuya araştırmaların sınırlı sayıda olduğu gözlenmiştir. Dolayısı ile araştırma probleminde ilişkin daha zengin bulgular elde edebilme olanağı tanınması nedeniyle konunun hem nicel hem de farklı nitel veri elde etme yöntemleri kullanılarak ya da hem nitel hem de nicel yöntemlerin birlikte kullanılarak araştırılması önerilmektedir. Bununla birlikte araştırmanın çalışma grubuna sadece

öğretim üyeleri dahil edilmiş, diğer öğretim elemanları araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Ele alınan kavramlara yönelik algıların çeşitlenmesi ve var olan duruma ilişkin tablonun daha net ortaya çıkabilmesi için öğretim üyelerinin yanı sıra diğer öğretim elemanlarının da dahil edileceği benzer bir araştırmaların yapılması sonuçların farklı açılardan değerlendirilmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca üniversiteye ve akademisyenliğe yönelik algılar, öğretim üyelerinin buldukları üniversitelerdeki kurum yapısı, fiziki imkanları ve kurum kültürü gibi değişkenlere göre farklılık gösterebileceği için, benzer çalışmaların farklı üniversitelerde gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Buna ek olarak, kamu üniversiteleriyle özel üniversitelerdeki öğretim üyelerinin istihdam ve çalışma koşullarındaki farklılıklar göz önüne alındığında, özel üniversitelerde görev yapan öğretim üyelerinin ilgili kavramlara yönelik algılarının farklılaşabileceği düşüncesiyle benzer çalışmaların özel üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarıyla da gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Nihai olarak bu çalışmada vaka olarak MEÜ seçilmiş ve veriler burada görev yapan öğretim üyelerinden elde edilmiştir. Dolayısı ile bulgular bütün öğretim üyelerine genellenemez. Bu doğrultuda üniversite, akademisyenlik mesleği ve bilimsel araştırma kavramlarına yönelik algıların belirlenmesi için daha geniş ve daha farklı örneklem gruplarında çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca Türkiye'deki ve dünyadaki üniversiteleri de yakından etkileyen hızlı değişim ve gelişmeler göz önüne alındığında bu ve benzer araştırmaların belirli dönemlerde tekrar edilmesi, akademisyenlerin üniversiteye ve akademisyenliğe yönelik algılarının zaman içerisinde değişim gösterip göstermediğinin ya da ne tür bir değişim gösterdiğinin belirlenmesine yardımcı olabilir. Bununla birlikte bu çalışma akademisyenlerin ideallerindeki üniversite, akademisyenlik, bilimsel araştırma, öğretim ve öğrenci kavramlarına yönelik gerçekleştirilebilir ve akademisyenlerin olmasını bekledikleri yükseköğretim sistemi ortaya çıkarılabilir. Dolayısı ile gelecekteki araştırmalarda, akademisyenlerin bu kavramlara yönelik "ideallerindeki" durumlara ilişkin metafor üretmeleri amaçlanarak, bu metaforların birbirleriyle karşılaştırılması faydalı sonuçlar verebilir.

5. KAYNAKLAR

- Acar, M. ve Bilir, H. (2013). Serbest piyasa, bütçe rekabet: üniversitelerde piyasa yönelimli yeniden yapılanma ihtiyacı. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8 (8), 184-192.
- Archer, L. (2008). The new neoliberal subject? Young/er academics' construction of professional identity. *Journal of Education Policy*, 23 (3), 265-285.
- Arslan, M. M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 100-108.
- Aslan, G. (2010). Öğretim üyelerinin girişimci üniversite ve üniversite sanayi işbirliği kavramlarına ilişkin görüşleri. *Eğitim, Bilim, Toplum Dergisi*, 8 (30), 7-22.
- Aytaç, M. Aytaç, S. Fırat, Z. Bayram, N. ve Keser, A. (2001). *Akademisyenlerin çalışma yaşamı ve kariyer sorunları*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Araştırma Fonu İşletme Müdürlüğü.
- Bergquist, W. H. (1992). The four cultures of academy: Insights and strategies for improving leadership in collegiate organizations. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Billiot, J. (2010). The imagined and the real: Identifying the tensions for academic identity. *Higher Education Research & Development*, 29 (6), 709-721.
- Bingöl, B. (2012). Üniversite özerkliğinin değişen tanımı ve üniversitelerin yeniden yapılandırılması. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 39-75.
- Churchman, D. (2006). Institutional commitment, individual compromises: Identity-related responses to compromise in an Australian University. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 28 (1), 3-15.
- Considine, M. (2006). The orizing the university as a cultural system: distinctions, identities, emergencies. *Educational Theory*, 56 (3), 255-270.
- Coşkun, M. K. (2008). Üniversite eğitimi ve akademisyenler: quovadis? *Toplum ve Demokrasi*, 2 (3), 197-202.

- Enders, J. & Musselin, C.(2008). *Back to the future? The academic professions in the 21st century. Higher Education to 2030.* <http://www.oecd.org/edu/eri/41939654.pdf> adresinden 20.02.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Erdem, A. R. (2006). Dünyadaki yükseköğretimin değişimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 299-314.
- Ergur, A. (2003). Üniversitenin pazarla bütünleşmesi sürecinde akademik dünyanın dönüşümü. *Toplum ve Bilim*, 97,183-216.
- Froman, L. (1999). The university as learning community. *Journal of Adult Development*, 6 (3), 185-191.
- Gizir, S. (2005). *Assesment of factors negatively affecting communication process in Turkish higher education institutions (Türk yükseköğretim kurumlarında iletişim sürecini olumsuz etkileyen faktörlerin incelenmesi)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Gizir, S. (2014). A qualitative case study on the organizational identity of faculty members. *Educational Sciences: Theory & Practice*. 14 (4), 1-16.
- Günay, D. (2011). Türk yükseköğretiminin yeniden yapılandırılması bağlamında sorunlar, eğilimler, ilkeler ve öneriler-I. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1 (3), 113-121.
- Harris, S. (2005). Rethinking academic identities in neo-liberal times. *Teaching in higher education*, 10 (4), 421- 433.
- Henkel, M. (2000). *Academic identities and policy change in higher education*. London: Jessica Kingsley.
- Hoyle, E. (2007). Beyond metaphors of management: the case for metaphoric re-description in education. *British Journal Of Educational Studies*, 55 (4), 426-442.
- Husu, L. (2001). On metaphors on the position of women in academia and science. *Taylor & Francis*, 3 (9), 172-182.
- Karakütük, K. Tunç, B. Özdem, G. ve Bülbül, T. (2008). *Eğitim fakültelerinin öğretim elemanı profili*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Levin, J. S. (2006). Faculty work: Tensions between educational and economic values. *The Journal of Higher Education*, 77 (1), 62-88.
- Levine, A. (2001). *How the academic profession is changing*. In (Edt. Graubord, S., R.). The American academic profession (ss.1-20). New Jersey: Transaction Publishers.
- Lomas, L. (2007) Are students customers? Perceptions of academic staff. *Quality in Higher Education*, 13 (1), 31-44.
- Marginson, S. (2000). Rethink academic work in the global era. *Journal of higher education policy and management*, 22 (1), 23-35.
- Nixon, J. Marks, A. Rowland, S. & Walker, M. (2001). Towards a new academic professionalism: a manifesto of hope. *British Journal of Sociology of Education*, 22 (2), 227-244.
- Özkan, C. ve Gizir, S. (2013). Lisans öğrencilerini yükseköğretim görmeye yönelten nedenler ve sosyalleşme teknikleri. *Eğitim ve Bilim*, 38 (170), 223-236.
- Patterson, F. (2001). Developments in work psychology: emerging issues and future trends. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 74, 381-390.
- Palmquist, R. A. (2001). Cognitive style and users' metaphors for the web: An exploratory study. *The Journal of Academic Librarianship*, 27 (1), 24-32.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evulation methods*. London, England: Sage Publications.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Sakınç, S. ve Bursalıoğlu, S. A. (2012). Yükseköğretimde küresel bir değişim: girişimci üniversite. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2 (2), 92-99.
- Süngü, H. (2013). Akademisyen ücretlerine ilişkin karşılaştırmalı bir analiz. *Turkish Studies*, 8 (8), 1187-1205.
- Ünal, B. ve Gizir, S. (2014). Öğretim Elemanlarının Baskın Kariyer Çapalarının İncelenmesi: Mersin Üniversitesi Örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14 (5), 1743-1765
- Winter, R. (2009). Academic manager or managed academic? Academic identity schism in higher education. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 31(2), 121-131.
- Wissema, J. G. (2009). *Üçüncü kuşak üniversitelere doğru-Geçiş döneminde üniversiteleri yönetmek* (Çev. Devrim, N. ve Belge, T.). İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, D. V. (2013). Yükseköğretimin değişen bağlamı: 21. yüzyılda dönüşümler ve eğilimler. *Yükseköğretim Dergisi*, Çevrimiçi erken baskı, 1-8.

Extended Abstract

In recent years, with the new paradigms affecting all systems in the world, universities have undergone radical changes. With this change, there is a transition from science-based universities, which are considered as the second generation, to third-generation universities, which are called entrepreneurial universities or multicultural universities. With this transition, universities have become a part of economic systems, not cultural systems. With these changes, the organizational structure of higher education, its traditional practices and how its employees are perceived or perceived by society are deeply affected. Boss changes in higher education, changes in student structure, and changes in the employment of higher education academicians, increase in new technologies and private sector competition have caused a change in higher education. This leads to drastic changes in the structure of higher education and the profession of academics. This change, which has recently been experienced by higher education systems, is a difficult process that affects the condition of academicians. Academicians need to find ways to continue their researches, support research done by other academicians, redefine the parameters considered as research in the field in order to cope with internal and external market mechanisms. The only way to get out of this situation, academicians need to redefine their profession in terms of underlying addictions and their aims of the professions.

Academicians, who carry out many different tasks such as administration, education, teaching, scientific research at universities are identified as elite, intellectual, expert, and information producers. However, the changing social, political and economic conditions have led academicians to re-evaluate and define their roles, functions, the environment in which they work, and their way of working. In this context, the purpose of this study is to determine the perception of faculty members, from different faculties of Mersin University, about university, profession of academicianship and scientific research by using metaphors. Qualitative research approach was used in this research and data were collected by using metaphor technique. Sample of the study consists of 223 academicians that are working at the faculties in the two biggest campuses. The data of the study was collected via data collection tool, and analyzed by "content analysis technique". As a result of the analysis, the metaphors, produced by academicians, on the concept of university can be grouped under the three themes "*the structure of university, the function of the university, and relationships and communications at university*". As a result of the analysis of the metaphors on academicianship, there are two themes "*the nature of the profession and functions of the profession*". Opinions about scientific research are grouped under two themes "*nature of the scientific research and purpose of the scientific research*".

When the findings regarding the concept of university are evaluated in general, some participants emphasize that the university is a heterogeneous organization, which consists of people, who have different characteristics from various perspectives and it is based disciplines, in which people do their researches freely and can make their own decisions. Academicians have stated that scientific research, which is the most basic function of the university, has replaced with teaching. They have added that the function of teaching has also turned into unqualified condition, which serves different purposes (money/winnings, political ideas). When the results of the analysis of the metaphors produced for the relationship and communication at universities are examined in general, it is observed that the faculty members emphasize that there is a general problem in this subject. The academicians, criticizing the relationship and communication at universities, the relations are under the control of conflict of interests and selfishness, artificial relations and insincerity. However, they have added that the university, which consists of different language, religion, race, and cultures, is a cosmopolite structure and open to tolerance.

Academicians, saying that this profession is hard to do and based on self development, have stated that especially at recent times academicianship has not been free, autonomous and in general under pressure. According to the academicians, the academicianship has turned into a hardscrabble profession, and has lost its attractiveness. In addition, some of the participants emphasize that they cannot get satisfaction from academicianship and add that there is no material-spiritual feature of this profession. Furthermore, faculty members, who regard scientific research and teaching as the most basic functions of

academicians, have pointed out that activities such as making money / profits or political activities have begun to replace with these basic functions and added that this profession has lost its function. In this research, some participants have described the academicianship as an unfree profession which is carried out in the framework of the rules determined by others and have stated that they cannot do their jobs with freedom. According to the views of the academic members, it can be said that the function of scientific research is not influenced by the process of change that has happened at universities. The most important indicator of this argument is that the number of academicians who argue that they are under pressure and limited while doing scientific research is relatively low. In this context, academic members think that scientific research is carried out according to traditional purposes.

According to this study, it can be concluded that the vast majority of the participants have thought that there is a limit on the freedom and autonomy at universities, and the pressure and hegemony are observed at universities. In general, teaching and the works, making money, are more important than the scientific researches. Participants have perceived the universities as internal bureaucratic organizations in which artificial relations, insincerity, conflicts of interests are came out. This situation has indicated that the understanding of next generation university has not been yet fully adopted at university, but it can be said that this is a sign of the transition period. In other words, it is thought to be a transition from science-based universities, which are called the second generation and part of a cultural system, to the third generation universities, which are called entrepreneurial universities and part of economic system.